

A DOHÁNYTERMÉKEK ÁLLAMI SZABÁLYOZÁSÁNAK KÖZPÉNZÜGYI VETÜLETE*

*Gaál Szilvia*¹

A dohányzás tömegjelenség.² A világon mintegy 1 milliárd férfi és 250 millió nő dohányzik nap, mint nap. A dohánytermékek fogyasztása sokak számára pótcselekvés vagy a szociális kapcsolatok egyik vele járója, hiszen minél többen dohányoznak egy adott ember körül, annál nagyobb késztetést fog érezni, hogy ő maga is kipróbálja és használja ezeket a káros termékeket. Évente közel 28.000 haláleset írható egyértelműen a dohányzás számlájára, amit az epidemiológusok csak az 1930-as évek TBC járványaihoz tudnak hasonlítani. A GKI Gazdaságkutató által becsült adatok alapján az érintettek 8-10 százaléka, azaz évente több mint 2300 személy a passzív dohányzás miatt veszíti életét!³

A dohányzás káros hatásai közismertek, talán nem is találkozhatunk olyan emberrel, aki ne hallott volna legalább egy tájékoztató előadást a dohányzás negatív hatásairól. Ennek ellenére csak kevesen döntenek a dohányfüst-mentes élet mellett. Sajnos nagyon sokaknál már igen korán, a gimnazista évek alatt válik rendszeressé a dohányfogyasztás. És minél inkább igaz az előbbi állítás, annál inkább szem előtt kell tartanunk azt is, hogy a dohányzás függőséget okoz. Lévén pedig, hogy a dohánytermékek meglehetősen drágák, ez a függőség mindenképpen releváns pénzügyi vonatkozásokat is eredményez.

A dohányzás pénzügyi jogi vetülete

Tény, hogy a dohánypiac nagy forgalmával kapcsolatos jövedéki adó és az áfa jelentős tételeket jelenteknek a költségvetés bevételi oldalán. Számszerűsítve például a 2016-os költségvetési évben a jövedékiadó-bevételek mintegy 28,4%-a a dohánytermékek után keletkezett.⁴

* DOI 10.21867/KjK/2018.1.6.

¹ *Gaál Szilvia*, egyetemi hallgató, DE ÁJK

² A tanulmány alapjául szolgáló kutatás a Magyar Tudományos Akadémia és a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar közös, MTA–DE Közszolgáltatási Kutatócsoportjának "Az állami szabályozó szerepek újraértékelődése a szolgáltatásokban" c. projektje keretében készült. A projektirány elhelyezésére l.: Horváth M. Tamás és Bartha Ildikó (2016) *Az ágazati közszolgáltatások rendszertanáról*. In: uők.(szerk.) *Közszolgáltatások megszervezése és politikái. Merre tartanak?* Budapest: Dialóg Campus, 25–37. old.

³ <http://dohanyzas-leszokas.mediatop.hu/dohanyzas-leszokas-dohanyzas-vilag-jelenseg> (letöltés ideje: 2017. április 15.)

⁴ <http://www.parlament.hu/irom40/04730/adatok/fejezetek/42.pdf> (letöltés ideje: 2017.05.21.)

Az idei év változása, hogy áprilistól megszűnt a korábbi adójegy rendszer, és immár csak zárjegy kerül a cigarettás dobozokra. Gyökeres változást jelent továbbá a jövedéki adóról szóló 2016. évi LXVIII. törvény szintén áprilisi azon módosulása, miszerint a dohánytermékek ára hetente két alkalommal is változhat, az aktualitások ezzel kapcsolatban a NAV honlapján folyamatosan elérhetőek. Absztrahálva tehát, újabb fordulat figyelhető meg az állami szerepvállalás körében, hiszen a piac farkastörvényei helyett az állam határozza meg ezentúl a dohánytermékek kiskereskedelmi árát.

A nagy piac hatalmas forgalmat jelent. Mindent összevetve tehát a kereskedelem számára pozitív – függetlenül még ezen a ponton attól, hogy ki jogosult a dohánytermékek árusítására –. A nagy forgalom a kereskedelem virágzásán túl magas bevételt is jelent a termékeket terhelő forgalmi adóból. Az adózásra is pozitív hatást gyakorol tehát a dohányfogyasztás.

Ugyanakkor azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a dohányzás okozta egészségügyi problémákban szenvedők kezelése jelentősen megterheli az egészségügyi ellátásokra fordított TB-kiadásokat, ily módon végső soron az egész társadalom számára jelent megterhelést a dohányzás problémája.

A jogoszerű trafik-tevékenység feltételei

Néhány évvel ezelőtt komoly változások mentek végbe a trafikok engedélyezése és üzemeltetése terén. A jogalkotó olyan szabályozási rendszert⁵ alakított ki a korai 2010-es években, amelynek eredményeként a dohány-kiskereskedelem, mint jog ezt követően csak koncesszió útján vált elnyerhetővé. 2013. július 1-étől a dohánytermékek kiskereskedelme hazánkban kizárólagosan a Magyar Állam hatáskörébe utalt tevékenységgé vált, amelyet a fent említett rendelkezéseknek megfelelően kötött koncessziós szerződések alapján határozott időre enged át az arra jogosultnak. A szabályszerű trafik-működtetéshez immár nyilvános koncessziós pályázat eredményeként megkötött koncessziós szerződésben biztosított jogosultság és dohány-kiskereskedelmi vámhatósági engedély is szükséges.⁶

Érdekes korlátozásokat tartalmaz az Fdtv. a koncesszió elnyerésére.⁷ A törvény szempontként értékeli az adott település lélekszámát annak

⁵A fiatalokúak dohányzásának visszaszorításáról és a dohánytermékek kiskereskedelméről szóló 2012. évi CXIII. törvény; A koncesszióról szóló 1991. évi XVI. törvény; A nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény (a továbbiakban: Fdtv.)

⁶<http://nemzetidohany.hu/nyilvanos-koncesszios-palyazati-kiiras-dohanytermek-kiskereskedelmi-jogosultsag-atengedesere/> (letöltés ideje: 2017. május 6.)

⁷Az Fdtv. 6. § (2) bekezdése: „*ahol az állandó lakosok száma a a)2000 főt nem haladja meg, legfeljebb egy, b) 2000 főt meghaladja, legalább egy és minden kétezer fő lakos után további egy jogosult végzheti a dohánytermék kiskereskedelmi tevékenységet.*”

meghatározása során, hogy hány fő lehet ott jogosult a koncessziós tevékenység végzésére. E megkötés azonban nem feltétlenül szükséges, ugyanis a szabad piac farkastörvényei úgyszemint engednék hosszú távon, hogy egy kisebb településen túl sok dohánybolt üzemeljen, hiszen a kicsiny vásárlóerő egyébként sem lenne képes eltartani azokat.

Nem elhanyagolható az sem, hogy pusztán a koncesszió elnyerése még nem elég, további teendők elvégzése is szükséges a tevékenység megkezdéséhez. Ezek között szerepel példának okáért:⁸

- elnyert koncesszióként (!) erkölcsi bizonyítvány igénylése, amelynek kiállítás ideje a kihirdetés időpontja utánra esik
- NAV nemleges igazolásának igénylése
- önkormányzati „0”-s adóigazolás kikérése koncesszióként (!)
- A vagyonbiztosítás megkötése trafikokként.
- A szükséges felújítások, átalakítások elvégzése (kőműves, burkoló, gépészet, fűtés, villanszerelés, festés-mázolás, lakatos munkák, stb.).
- Vagyonvédelmi szolgáltatási szerződés (távfelügyelet, kivonuló szolgálat).
- Informatikai csomag, számítógép, készletkezelő, nyilvántartó program kiválasztása, beszerzése.
- Pénztárgép kiválasztása, beszerzése.
- Kötelező külső elemek beszerzése

Csak ezek – és ehhez hasonló további cselekmények – elvégzése után következhet az időpont egyeztetés az illetékes Széchényi Programirodával, amikor sor került a szerződés tényleges aláírására. Ehhez szükséges a nyertes pályázó és a koncessziós társaságot jegyző képviselő jelenléte.

A dohányboltokról

Dohánybolt a hatályos szabályozás alapján tehát az a nem mozgó (és részekre bontás nélkül nem is mozgatható), más üzlettől elkülönült, önálló üzlethelyiség, amelyben kizárólag jogszabály által meghatározott termék forgalmazható, és amely üzlethelyiség külső felületére tekintve dohánytermék nem látható, csak az üzlethelyiségbe belépve.⁹

A dohánybolt más üzlettől elkülönült önálló üzlethelyiségnek minősül, ha az más üzlettől funkcionálisan önállóan működtethető, illetve ha annak bejárata

⁸ <http://trafik.hu/szolgáltatások/trafiknyitás-lepesrol-lepesre/> (letöltés ideje: 2017. május 6.)

⁹ <http://hkik.hu/hu/heves-megyei-kereskedelmi-es-iparkamara/cikkek/nemzeti-dohanykereskedelmi-nonprofit-zrt-tajekoztatoja-a-nemzeti-dohanybolt-nyitasahoz-es-uzemeltetesehez-63011> (letöltés ideje: 2017. május 6.)

csak más üzlethelyiségbe való belépéstől teljesen függetlenül, kültérről („szabad ég alól”) közelíthető meg.¹⁰

Nem elkülönült üzlethelyiség azonban az olyan bevásárló-központbeli üzlethelyiség, amely csak a bevásárlóközpont bejáratain át megközelíthető „sétáló” utcájáról érhető el – ha a bevásárlóközpont ezen sétáló utcája a bevásárlóközpont rendes nyitvatartási idején kívül a vásárlók előtt el van zárva – . Nem teljesülnek az önálló üzlethelyiség feltételei akkor sem, ha a helyiség nem korlátozásmentes, ha a dohánybolt bejárata kapualjból közelíthető meg és a kapu nem állandóan nyitott.¹¹

A Nemzeti Dohányboltok egységes arculatának megvalósítása elengedhetetlen már a dohány árusításának megkezdéséhez is. Erre vonatkozóan egy igen részletes szabályozás ad eligazítást a koncesszió jogosultjainak. A 2013. május 14-én kelt Tájékoztató a Nemzeti Dohánybolt nyitásához és üzemeltetéséhez¹² külön kezeli a trafikok külső és belső megjelenését. Az alapvető különbség az, hogy a külső arculatra vonatkozóan kötelező, míg a belső kialakításra csak ajánlás jellegű szabályokat tartalmaz. A kötelező szabályok köre kiterjed gyakorlatilag mindenre, ami a trafik külső megjelenéséhez tartozó elem. A cégérre és a cégtáblára a grafikai megjelenés konkrét adatai is előre meghatározottak – A táblák méreteivel kapcsolatban megjegyzendő, hogy a fővárosi és a vidéki trafikok esetében eltérő megoldások elfogadhatóak a Tájékoztató szerint. Ez pedig talán éppen az egységes megjelenés elérését akadályozza.

Az arculattal kapcsolatban azonban sajnos már mostanra is számos probléma merült fel. Elsősorban amiatt, hogy a trafikok kirakata csak átlátszatlan

¹⁰<http://hkik.hu/hu/heves-megyei-kereskedelmi-es-iparkamara/cikkek/nemzeti-dohanykereskedelmi-nonprofit-zrt-tajekoztatoja-a-nemzeti-dohanybolt-nyitasahoz-es-uzemeltetesehez-63011> (letöltés ideje: 2017. május 6.)

¹¹<http://hkik.hu/hu/heves-megyei-kereskedelmi-es-iparkamara/cikkek/nemzeti-dohanykereskedelmi-nonprofit-zrt-tajekoztatoja-a-nemzeti-dohanybolt-nyitasahoz-es-uzemeltetesehez-63011> (letöltés ideje: 2017. május 6.)

¹²http://nemzetidohany.hu/assets/a5_tajekoztato_web.pdf (letöltés ideje: 2017. május 6.).

üvegfelületből készülhetnek. Ez a megoldás elsődlegesen azt a célt szolgálja, hogy a nem dohányzók, és főként a fiatalok ne szembesüljenek a trafikokban történő árusítással, de sajnos éppen emiatt egyre több Dohánybolt esett rablás áldozatává, akár fényes nappal is.

Az egységes csomagolásról

Az eljövendő változások közül a legjelentősebb a dohánytermékek egységes csomagolásának bevezetése. Az egységes csomagolás alapvetően egy keresletcsökkentő intézkedési eszköz. hiszen a dohánytermékek vonzerejét célozza csökkenteni akként, hogy megakadályozza azok promóciós termékként történő alkalmazását. Az egységes csomagolások kizárólag szabvány színekkel és betűtípussal megjelenített márkaneveket ábrázolhatnak, a logók, márka imázs vagy promóciós információk alkalmazását pedig korlátozzák vagy meg is tiltják.¹³

E körben ismét szót kell ejteni a WHO-ról, hiszen a WHO FCTC 11. és 13. cikkeihez tartozó irányelvek javasolják a Résztes Felek számára, hogy fontolják meg az egységes csomagolások bevezetését.

Magyarország ezen a téren is élen jár. Bár a WHO csak ajánlasként fogalmazta meg az egységes csomagolások bevezetését, hazánk már be is építette azt a belső jogba. 2016. augusztus 20-án hatályba lépett a 39/2013. (II. 14.) Korm. rendelet kormányrendelet, amely a dohánytermékek csomagolását szabályozza. Az új jogszabály értelmében cigaretta- és cigarettadohánytermékek csak egységes csomagolásban kerülhetnek piacra. A szabályozás méltányos jellegéről tanúskodik, hogy a már forgalomban lévő márkák 2019. május 20. napjáig mentességet kaptak, így a már legyártott és raktáron lévő termékek csomagolása nem igényel kicserélést.

Az állami szerepvállalásról

A szabályozás és főként a hatályos szabályozás kialakulásának fejlődése igencsak beszédes az állam szerepvállalásáról a dohányzás terén. Ahogy már az Fdtv. preambuluma is megfogalmazza, a jogalkotó alapvető célja visszaszorítani a dohányzást, különösen a fiatalok dohányzását.

A korábban kifejtettekből is tisztán látszik, hogy a nemzetközi és uniós szabályozás döntően ajánlásokat fogalmazott meg a dohányzás visszaszorításával kapcsolatban. Mivel azonban ezek éppen egybe vágnak az aktuális jogpolitikával, Magyarország az elsők között ültette át az ezekkel

¹³<http://nemzetidohany.hu/wp-content/uploads/K%C3%A9sz%C3%BCIj%C3%BCnk-fel-az-egys%C3%A9ges-csomagol%C3%A1sra.pdf> (letöltés ideje: 2017. május 6.)

konform megoldásokat a belső jogrendszerbe. Úgy tűnik tehát, hogy az állam inkább az egészséges környezethez való jogot preferálja és igyekszik ezen a téren az egyén önrendelkezési jogát az ennek megfelelő arányban, ennek alárendelten szükségesnek minősítetten korlátozni.

Források jegyzéke:

- <http://dohanyzas-leszokas.mediatop.hu/dohanyzas-leszokas-dohanyzas-vilag-jelenseg>
- <http://hkik.hu/hu/heves-megyei-kereskedelmi-es-iparkamara/cikkek/nemzeti-dohanykereskedelmi-nonprofit-zrt-tajekoztatoja-a-nemzeti-dohanybolt-nyitasahoz-es-uzemeltetesehez-63011>
- http://nemzetidohany.hu/assets/a5_tajekoztato_web.pdf
- <http://nemzetidohany.hu/nyilvanos-koncesszios-palyazati-kiiras-dohanytermek-kiskereskedelmi-jogosultsag-atengedesere/>
<http://nemzetidohany.hu/wp-content/uploads/K%C3%A9sz%C3%BCIj%C3%BCnk-fel-az-egys%C3%A9ges-csomagol%C3%A1sra.pdf>
- <http://trafik.hu/szolgaltatasok/trafiknyitas-lepesrol-lepesre/>
- <http://www.parlament.hu/irom40/04730/adatok/fejezetek/42.pdf>
- A fiatalkorúak dohányzásának visszaszorításáról és a dohánytermékek kiskereskedelméről szóló 2012. évi CXXXIV. törvény
- A koncesszióról szóló 1991. évi XVI. törvény
- A nemzeti vagyronról szóló 2011. évi CXCVI. törvény